

12

Testujte své hypotézy

*Když člověk začíná s jistotami, musí skončit s pochybnostmi;
ale když mu nevadí začínat s pochybnostmi, skončí
s jistotami.*

Francis Bacon

Einstein byl slavný tím, že vzal jeden předpoklad a z něj vyvozoval různé závěry. „Představme si,“ řekl, „že si osedlám sluneční paprsek a budu cestovat vesmírem rychlostí světla. Jak se mi budou věci jevit?“ Nakonec dospěl k obecné teorii relativity. Díky Einsteinovi dnes víme, že pohyb planet a hvězd neovlivňují jiná tělesa ve vesmíru, ale zvláštní povaha okolního časoprostoru. Sluneční paprsky se mohou v rozlehlých mezihvězdných prostorech pohybovat přímo, ale pokud se dostanou do blízkosti hvězdy nebo jiného tělesa, ze své dráhy pohybu se odchýlí.

Vyvozování podobných *vědomých* závěrů patří ke klíčové výzbroji kreativního myslitele. Vytváříte *záměrné* a *dočasné* hypotézy postulující nějakou pravdu. Svým způsobem jde o šachový tah, kdy se stále dotýkáte své figurky, takže ji můžete ještě přemístit, pokud se vám nebudou důsledky nedokončeného tahu zamlouvat. „Žádný objev nebyl učiněn bez odvážného předpokladu,“ řekl Isaac Newton.

Úmyslně jsem zvýraznil některá slova v předchozím odstavci kurzívou, protože tento druh výzkumného myšlení musíme nutně odlišit od myšlení založeného na smyšlenkách a předsudcích. Všichni jsme někdy svůj názor nebo jednání založili na nějaké samozřejmé myšlence a teprve později jsme zjistili, že jsme jednali na základě nezaručeného – a pravděpodobně nevědomého – předpokladu.

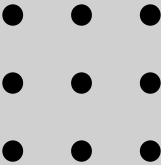
Dávejte si na podobné předsudky pozor! Připomínají skryté mělčiny v ústí přístavu. Zavádějící představy často zaujímají místo skutečného poznání. Nejnebezpečnější jsou ty nevědomé.

Často chováme celou řadu nejrůznějších smyšlenek a předsudků, obvykle ve formě názorů nebo obecného mínění, které se však při bližším zkoumání ukážou jako nepodložené nebo diskutabilní. Představují hlavní překážku při tvorbě nových nápadů.

Podívejte se na následující cvičení:

Cvičení

Na čistý papír nakreslete čtverec z devíti teček podobný tomuto:

Teď zkuste tečky spojit čtyřmi nepřerušovanými rovnými tahy. Máte na to minutu.

Odpověď najdete na konci knihy na straně 127 v Dodatku C.

Obecně přijímaný názor na cokoli by měl být podezřelý. Jakmile je jednou nějaká myšlenka obecně přijímána, nastal čas ji kriticky přezkoumat. Ale je to velmi složité. Protože řečeno Einsteinovými slovy, masy lidí mohou ovlivňovat okolní prostor, vychylovat přímé proudění lidských myšlenek.

„Jen málo lidí,“ řekl Einstein, „je schopno stát si za svými názory, které se liší od společenských předsudků. Většina lidí ani není schopná utvořit si vlastní názor.“ Zastáváme většinové názory. Velcí myslitelé často bývají osamoceni, protože se chtějí vyhnout nebezpečným vlivům přejatých názorů.

V případě nebezpečných nevědomých smyšlenek vám mohou zvláště pomoci jiní lidé. Mohou vás upozornit na to, že svůj názor nevědomě zakládáte na nepodloženém faktu. „Proč jste o tom přesvědčeni?“ ptají se. „Na základě čeho? Kdo vám řekl, že to nejde?“

Vyvozování hypotéz není totéž co odhadování. Když něco odhadujeme nebo předpokládáme, vyvozujeme závěry na základě slabých důkazů. Odhadování představuje vytváření zcela náhodných závěrů nebo závěrů založených na velmi pochybných důkazech. Vyvozování hypotéz má povahu experimentu. „Jak by to fungovalo *za předpokladu*, že budeme postupovat tímto způsobem? Jaké by z toho plynuly důsledky?“ Není to odpověď – dokonce ani odhad – ale přístup, který můžete zvolit, když si nebudete vědět rady, a otevřít se tak novým možnostem.

Musíme umět rozlišovat mezi vědomými předpoklady a zakořeněnými smyšlenkami, které často nevědomě přechováváme. „Vědomé předpoklady jsou pro experimentátora jako reflektory, které mu svítí na cestu a vedou ho při zkoumání přírody,“ řekl Louis Pasteur. „Stanou se nebezpečnými pouze v případě, že je přeměněny na platné názory – proto bych byl rád, kdyby byla při vstupu do chrámu vědy vytesána tato hluboká slova: ‚Nejzmatenější je mysl, která je o něčem přesvědčená, protože si to přeje.‘“

Udržení rovnováhy mezi představivostí a kritickým myšlením je důležité pro všechny tvůrčí myslitele, o badatelích nemluvě. Pasteur dodává: „Představivost je nezbytná, protože dává myšlenkám křídla na začátku jakéhokoli experimentování. Jakmile nastane čas interpretovat fakta získaná pozorováním a vyvodit z nich závěr, musí představivost ustoupit faktickým výsledkům experimentování.“

Díky myšlení nakonec zpochybníte nebo upravíte pravidla, která ostatní berou jako samozřejmá. Dobře zavedené pravidlo v myšlení praví, že byste argumentaci neměli stavět na pochybných předpokladech. Nicméně pro účely tvůrčího myšlení lze „pochybné předpoklady“ brát jako výraz směělých a nápaditých hypotéz, které vám pomohou zbavit se předsudků. „Odvážný nápad se podobá tahu šachovou figurkou,“ napsal Goethe. „Může vypadnout ze hry, ale také může vést k vítězství.“

Klíčové body

- Důležitá je schopnost objevovat nové možnosti díky záměrně utvářeným hypotézám. Musíte je vytvářet nezávazně, jako když si v obchodě zkoušíte nové šaty předtím, než je koupíte (nebo nekoupíte).
- Vybudujte si cit pro orientaci v džungli nesprávných úsudků, předsudků a nevědomých smyšlenek. S radostí přijímejte kritiku nebo zpochybňování vlastních hypotéz.
- Názory jsou často cennější než pravda. Mění se v závislosti na faktorech, jako je složení skupiny nebo společnosti, případně na čase a místě, kde se právě nacházíte.
- Dnešní pohled na svět se velmi liší od toho, jak se lidé dívali na okolní dění před padesáti lety. Jak se budeme na svět dívat a jaké názory budeme mít za padesát let?
- Udržujte si nadhled! Nenechte se omezovat psychickými limity, které se mohou znenadání v různých situacích objevit.

Představivost je schopnost vidět možnosti využití materiálů a zdrojů, které máme k dispozici.

Anonym